

SOCIALE VEILIGHEID IN HET HOGER ONDERWIJS

Een onderzoek van ResearchNed in opdracht van het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) ter beantwoording van de vraag:
In hoeverre maken hbo- en wo-studenten sociaal onveilige situaties mee in het hoger onderwijs?

20% van de studenten is wel eens slachtoffer geweest van een sociaal onveilige situatie. 9% heeft te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Studenten die tot de lhbt+ groep behoren (20% van de respondenten), zijn significant vaker slachtoffer van alle incidenten die zijn uitgevraagd dan studenten die niet tot die groep behoren.

Slachtoffers van incidenten

	N	%
Zelf gepest geworden	557	7%
Slachtoffer discriminatie	602	8%
Bedreigd, geïntimideerd, gechanteerd of bang gemaakt	346	5%
Slachtoffer seksueel grensoverschrijdende opmerkingen	556	7%
Slachtoffer seksueel grensoverschrijdende fysieke incidenten	255	3%

Desalniettemin voelen veruit de meeste studenten (94%) zich wel veilig op de instelling. 2% heeft aangegeven zich niet veilig te voelen, 5% voelt zich niet veilig/niet onveilig.

12% van de studenten geeft aan wel eens een onderwijsactiviteit te hebben overgeslagen vanwege een onveilig gevoel. Van alle studenten die wel eens slachtoffer zijn geweest van pesten, heeft 40% om die reden wel eens een onderwijsactiviteit overgeslagen.

Studenten melden incidenten vaker niet dan wel. 64% van de studenten die slachtoffer is geweest van een sociaal onveilige situatie, heeft hier geen melding van gemaakt. Voornaamste reden hiervoor is dat de student het incident niet ernstig genoeg vond (84%), maar andere redenen zijn dat er geen vertrouwen was dat er iets mee gedaan zou worden (17%) of dat men niet wist waar ze het incident konden melden (16%).

In de meeste gevallen wordt de medestudent aangewezen als dader van het incident. Toch zijn docenten ook wel eens betrokken. Van alle studenten die te maken hebben gehad met bedreiging, intimidatie, chantage of wel eens zijn bang gemaakt, geeft 29% aan dat de docent (een van) de dader(s) is. Bij discriminatie is in 47% van de gevallen de docent (een van) de dader(s).

Slachtoffers van incidenten waarbij de docent de dader is, geven vaker 'geen vertrouwen dat er iets mee gedaan wordt' en 'bang voor consequenties vanwege afhankelijkheidsrelatie' als reden op voor het niet melden van het incident.

Let op: de resultaten en citaten in dit rapport kunnen als heftig worden ervaren.

7% van de studenten is wel eens gepest. Meestal zijn medestudenten de dader.

Gepest door

Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

Medestudenten	92%
Docenten	16%
Anders	4%

43% van de studenten die wel eens is gepest, **heeft dit gemeld**.

“Een docent maakte een slecht grapje over mijn visuele beperking en ging daar, samen met een medestudent, enorm hard om lachen”

Het soort pestgedrag verschilt, maar verbaal- en relationeel pestgedrag komt het vaakste voor:

Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

“Pesten vind ik binnen het onderwijs sowieso een vager begrip. Ik ben vaker buitengesloten binnen de klas, er is een groep waarbij enkelen niet welkom zijn. Het is hun clubje tegenover de rest. Tijdens de les is er vaak spanning en voel ik me niet altijd vrij om te zeggen wat ik wil”.

8% van de studenten is wel eens slachtoffer geweest van discriminatie. In 47% van de gevallen was de docent (een van) de dader(s).

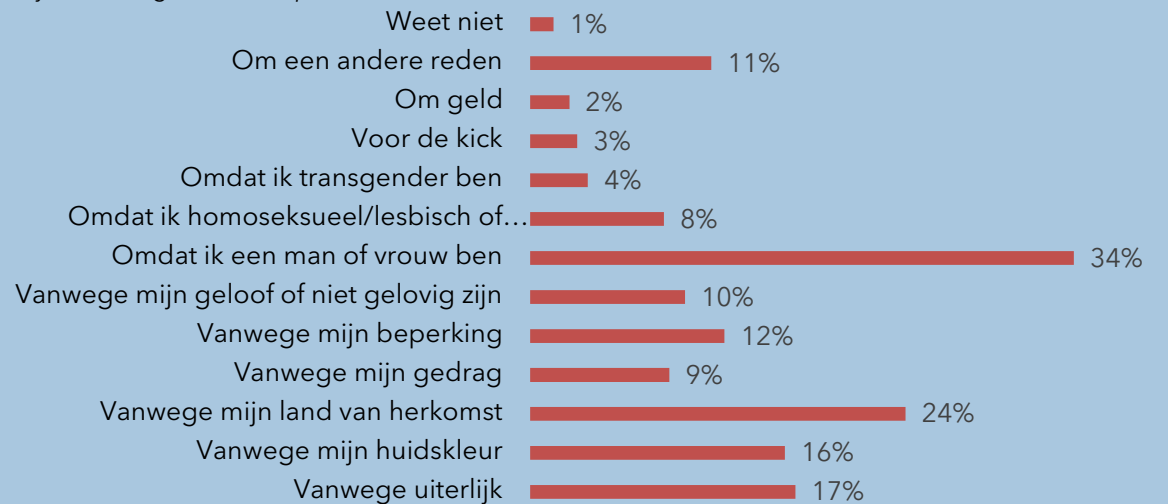
Gediscrimineerd door

Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

Medestudenten	68%
Docenten	47%
Anders	10%

Studenten hebben ook aangegeven waarom ze werden gediscrimineerd:

Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

“Ik heb kort haar en mijn kleding is genderneutraal. Wanneer ik de vrouwen wc binnenkom, kijken mensen mij vaak aan en maken ook opmerkingen. Het is misschien niet heel heftig, maar ik denk er wel twee keer over na of ik naar de wc ga of niet”

Bedreiging, intimidatie, chantage of bang maken

5% van de studenten is wel eens bedreigd, geïntimideerd, gehanteerd of bang gemaakt door iemand. Dat is 1 op de 20 studenten.

Bedreigd, geïntimideerd, gehanteerd of bang gemaakt door

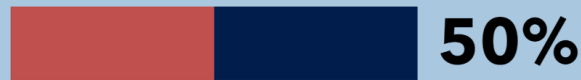
Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

Medestudenten	57%
Docenten	29%
Anders	19%

Opvallend is dat **29% van de slachtoffers de docent aanwijst als (een van) de daders**. In de toelichting van de slachtoffers (totaal 168), komt maar liefst 53 keer de betrokkenheid van de docent en/of medewerker terug.

In de categorie 'anders' wordt enkele keren de stagebegeleider genoemd als dader.

De helft van de slachtoffers heeft **geen** melding gemaakt van het incident.

Verder valt op dat van respondenten die zich identificeren als non-binair of anders, **significant vaker** te maken hebben met bedreiging, intimidatie, chantage of bangmakerij dan studenten die zich identificeren als man of vrouw.

“Een bepaalde docent is het hoofd van academische vorming en beoordeelt presentaties van studenten. Het afraken doet hij zo gemeen en publiekelijk dat mensen bang zijn om die presentatie te moeten geven”.

“Een docent wilde dat ik me uitschreef voor een vak en dat ik bepaalde dingen voor hem zou doen tijdens vergaderingen, anders zou hij me zwart maken voor zijn collega's. Hij drong er ook op aan dat ik mee naar huis zou gaan en liet me tijdens een borrel meer drinken dan ik wilde”.

“De stagebegeleider schold mij uit. De stage heb ik afgerond met wat meer tegenzin. Gelukkig was het nog maar twee weken, waarvan de stagebegeleider een week met vakantie was (die week was top). Het incident is gemeld bij de stagecoördinator. Hierdoor kijk ik wel wat meer op tegen komende stages, het maakt je toch wat meer onzeker”.

“Er werd bedreigd met een slechte beoordeling toen ik onjuistheden aankaarte. Toen ik er wat van zei, kwam er een valse klacht bij de examencommissie over mij”.

“Ik had een docent gevraagd om een aanbevelingsbrief voor mij te schrijven voor een master studie. Hij wilde dit doen, maar later kreeg ik een e-mail dat hij dit alleen zou doen als ik mijn onderzoeksvoorstel voor mijn scriptie zou inleveren, terwijl hier van te voren geen afspraken over gemaakt waren. ... Een docent zou in zijn machtspositie geen dreigementen moeten uiten die de vervolgopleiding van een student kunnen beïnvloeden”.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

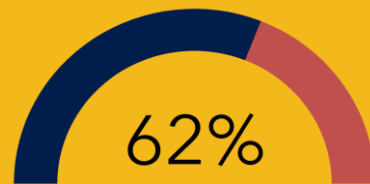
9% van de studenten (n=811) is slachtoffer geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen (n=556) en/of in de vorm van fysieke incidenten (n=255).

	Man	Vrouw	Non-binair/anders
Slachtoffer seksueel grensoverschrijdende opmerkingen	2%	10%	13%
Slachtoffer seksueel grensoverschrijdende fysieke incidenten	2%	4%	4%
Slachtoffer seksueel grensoverschrijdend gedrag (totaal)	3%	11%	15%

Vrouwen zijn significant vaker slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan mannen. Ook studenten die zich identificeren als non-binair en/of anders zijn significant vaker het slachtoffer dan studenten die zich identificeren als man of vrouw.

Van alle studenten die slachtoffer zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van fysieke incidenten, **heeft 29% wel eens een onderwijsactiviteit overgeslagen** vanwege een onveilig gevoel.

Slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag melden het incident vaker niet dan wel. Wanneer het seksueel grensoverschrijdend gedrag betreft in de vorm fysieke incidenten, **meldt 62% het incident niet.**

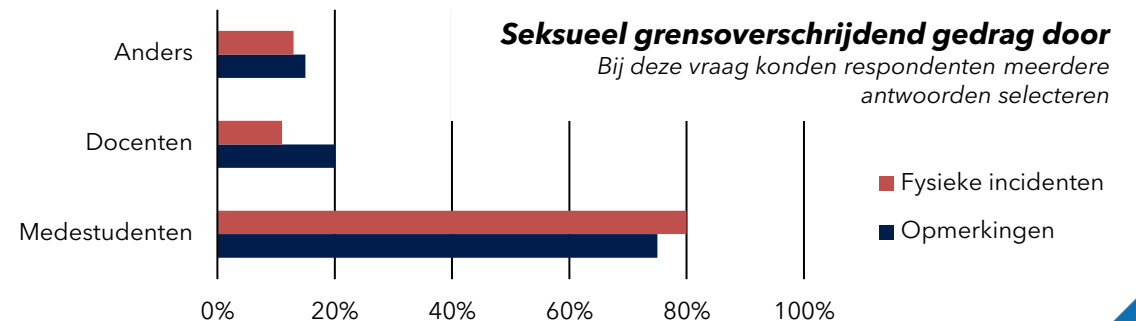
“Ik kreeg een opmerking van een klasgenootje dat mijn shirt wel erg sexy was. En of ik indruk op iemand probeerde te maken. Sindsdien heb ik dat shirt niet meer aangehad en let ik op wat ik draag”.

“Iemand (3e jaars student) heeft mij tijdens mijn introductiedag, toen ik heel dronken was, mee naar huis genomen en, terwijl ik vier keer heb gezegd dat ik geen seks wilde, toch seks met mij gehad. ‘s Ochtends werd ik wakker doordat hij aan mij zat. Ik wilde zo snel mogelijk weg maar durfde niet zomaar op te stappen. Toen dacht ik ‘als we snel seks hebben, is het klaar en kan ik weg’. Dat hebben we toen gedaan. Ik voelde me er heel kut over”.

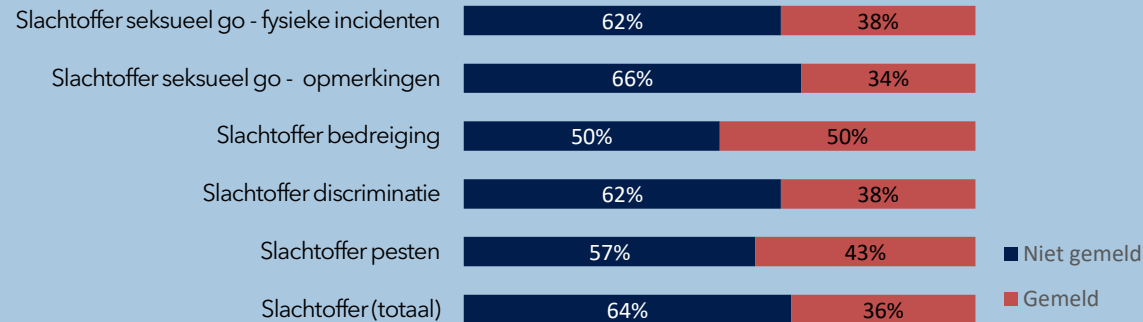
“Ik studeer zelf fysiotherapie en dan doe je wel eens oefeningen in ondergoed met de medestudenten. Dat is totaal geen probleem, maar er zijn wel eens seksuele opmerkingen gemaakt terwijl ik in mijn ondergoed bil oefeningen moest doen. Iets van ‘oh doe je dat zo ook in bed, hopelijk kan ik je dit ook in de praktijk zien doen”.

“Ik zou met mijn begeleider een overleg hebben, die werd naar later op de dag verplaatst door drukte. Mijn begeleider stelde voor iets te drinken en daar het overleg te hebben. Ik zag daar toen geen kwaad in. Bij de bar van het restaurant legde hij echter zijn hand op mijn kont. Ik werd boos en vroeg wat hem bezielde. Hij maakte er een grapje van en deed alsof dat heel normaal was”.

“Ik ben in mijn kont geknepen toen ik in de lift stond met een paar jongens”.

Van de 20% van de studenten die wel eens slachtoffer is geweest van een sociaal onveilige situatie, heeft 64% dit niet gemeld (n=995). Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen ligt dit nog hoger; 66% van de studenten die daar slachtoffer van is geweest, heeft dit niet gemeld.

Als studenten wél een melding maakten van hun incident, deden ze dat onder meer bij een docent (9%), tutor/mentor/studiebegeleider (14%), studieadviseur/decaan (8%) of vertrouwenspersoon (8%).

Waarom het incident niet werd gemeld

Bij deze vraag konden respondenten meerdere antwoorden selecteren

	%	n
Niet ernstig genoeg	84%	834
Wist niet waar	16%	163
Geen vertrouwen dat er iets mee gedaan wordt	17%	172
Bang voor slechte reactie	12%	124
Vond dat ik zelf ook schuld had	9%	85
Bang voor consequenties vanwege afhankelijkheidsrelatie	6%	63
Anders	10%	101

Opvallend is het aantal studenten dat hun incident bagatelliseert. Van alle 1153 toelichtingen op de incidenten, lijkt bij 12% sprake te zijn van bagatellisering. 27 toelichtingen gaan over een probleem met het melden van het incident (bijvoorbeeld het negeren van een melding of het niet serieus nemen).

“Er is een docent binnen de opleiding die nogal een voorkeur heeft voor vrouwen en dit ook wel eens uitspreekt. Hier zijn al eens klachten over ingediend maar er is niks mee gedaan omdat er (denk ik) te weinig docenten zijn”.

“Er worden vaak opmerkingen gemaakt en daar vallen docenten ook onder. Sommige docenten vinden het nodig om opmerkingen te maken over outfits of uiterlijk of de vrouw algemeen”.

“Ik had in mijn bachelor een praktijkdocent die heel bedreigend op mij overkwam. Ze bedoelde het waarschijnlijk niet heel verkeerd, maar op een gegeven moment durfde ik haar echt niks meer te vragen. En het probleem was dat ik er niet heel erg tegenin kon gaan, want zij moest mij een cijfer geven”.

“Ik ben een keer intimiderend door een docent aangesproken die daarna ook nog loog over het voorval tegen anderen. Sta gelukkig sterk genoeg in mijn schoenen om me er niks van aan te trekken”.

Aanleiding

In hoeverre maken hbo- en wo-studenten sociaal onveilige situaties mee? Eind 2021 kwam het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) met deze vraag bij ResearchNed. Om hiervan een betrouwbaar beeld te krijgen, heeft ResearchNed samen met ISO een vragenlijst voor dit onderzoek gemaakt waarin neutraal is gevraagd naar ervaringen van studenten. Ruim 7650 studenten vulden de vragenlijst in en deelden hun ervaringen. Dit rapport bevat de belangrijkste resultaten.

De vragenlijst bestond uit vragen over de verschillende incidenten, te weten pesten, discriminatie, bedreiging/intimidatie/chantage en/of bang gemaakt, seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen én seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van fysieke incidenten. Voorafgaand aan deze vragen is aan de respondenten gevraagd in hoeverre ze zich veilig voelen op de instelling. Nadat de verschillende incidenten, inclusief dader en toelichting, zijn uitgevraagd, zijn er enkele vragen gesteld over het melden van dergelijke incidenten.

De vragenlijst is als internetenquête uitgezet onder het studentenpanel van ResearchNed. Er zijn ongeveer 60.000 studenten in januari 2022 benaderd. In totaal hebben 9.187 studenten gereageerd (ongeveer 15%). Van deze groep zijn alle records verwijderd die de vragenlijst niet geheel hebben afgerond of die buiten de doelgroep vielen. In totaal zijn de gegevens van 7657 studenten meegenomen in de analyses. Hiernaast is een overzicht te vinden van de (ongewogen) responsaantallen.

De open antwoorden uit dit onderzoek zijn gecodeerd. Er is nagegaan of er in de antwoorden sprake is geweest bagatellisering van het incident en/of de eigen rol, of er een probleem was met het melden, of er sprake was van een rol of betrokkenheid van de docent en of het incident plaats heeft gevonden buiten het onderwijs/de instelling.

Hoe moet je de resultaten lezen?

Wanneer in dit rapport gesproken wordt over studenten, betreft dat de studenten die de vragenlijst hebben ingevuld. Bij veel vragen konden studenten meerdere antwoorden geven.

Beperkingen van het onderzoek

- De vragenlijst stond open tussen 21 januari en 8 februari 2022. Op datzelfde moment was grensoverschrijdend gedrag veel in het nieuws door onder meer incidenten bij The Voice of Holland. Dit zou invloed kunnen hebben gehad op de antwoorden. Of dit het geval is, is niet te zeggen.
- De vragenlijst is vaker ingevuld door vrouwen dan door mannen. Omdat we weinig weten over sociale veiligheid in het hoger onderwijs, kunnen we geen uitspraak doen of de frequentere deelname van vrouwen aan het onderzoek een relatie heeft met ervaringen op het gebied van sociale veiligheid door vrouwen. Het is mogelijk dat studenten die meer ervaringen hebben met incidenten eerder bereid waren aan dit onderzoek deel te nemen. Er is daarom geen correctie gedaan op achtergrondkenmerken. De percentages die volgen uit dit onderzoek dient de lezer in dit licht te interpreteren.
- Met deze vragenlijst is uitgevraagd hoe studenten de sociale veiligheid op of rond hun studie ervaren. Uit open antwoorden maken wij op dat enkele studenten aan een situatie refereren die buiten de onderwijsinstelling heeft plaatsgevonden. Van de 1153 toelichtingen die op de incidenten gegeven zijn, zijn er minimaal 86 toelichtingen gegeven op een incident buiten de instelling. Ook dit dient de lezer bij de interpretatie in ogenschouw te nemen.

Verdeling soort ho in respons

	%	n
Hbo	41%	3167
Wo	59%	4490

Verdeling gender in respons

	%	n
Man	30%	2328
Vrouw	67%	5156
Non-binair/anders	2%	173

Verdeling lhbti+ in respons

	%	n
Niet lhbti+	80%	5941
Lhbt+	20%	1466

Heb jij zelf behoefte om te praten over jouw ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag?
Je kunt gratis en anoniem contact opnemen met onder andere Centrum Seksueel Geweld: 0800-0188.

Sociale veiligheid in het hoger onderwijs

ResearchNed Nijmegen

ResearchNed is een onafhankelijk onderzoeksinstituut dat is gespecialiseerd in sociaalwetenschappelijk onderzoek, beleidsadvisering en kennisoverdracht op onderwijsgerelateerde thema's in brede zin.

Onderzoek uitgevoerd door Matthijs Brink & Anja van den Broek

In opdracht van het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO)

Het ISO vertegenwoordigt de ruim 800.000 studenten in en uit Nederland.

Het ISO is de vereniging van centrale medezeggenschapsorganisaties van de Nederlandse hogescholen en universiteiten met 41 leden.